

Šta je tačno homoseksualnost?

Homoseksualnost se uobičajeno i najšire razumeva kao ono što opisuje seksualnu privlačnost prema osobama istog pola. Ne čini se da je bilo šta u ovoj definiciji problematično ili neizvesno. Međutim, teorijski poduhvat donošenja precizne odluke o tome šta konstituše homoseksualnost – ili pragmatičnije, ko je homoseksualac – daleko od toga da je samoočigledan. Iako postoji određena populacija muškaraca i žena koji se manje-više neproblematično mogu opisati kao homoseksualci, brojne protivrečne okolnosti izazivaju sumnju u pogledu preciznog omeđavanja homoseksualnosti kao opisne kategorije. Primera radi, da li je muškarac koji živi sa ženom i decom, a koji s vremena na vreme ima neobavezan ili anonimn seks sa drugim muškarcem, homoseksualac? Mnogi muškarci u toj situaciji, kada su intervjuisani u svrhu istraživanja AIDS-a, ne identifikuju se kao homoseksualci. Jedan intervjuisani je o svom seksualnom identitetu rekao: » To mi nije važno. Povremeno to činim sa muškarcima. Mnogo je važnije da sam oženjen i da volim svoju ženu... Nikoga se ne tiče šta radim tokom slobodnih popodneva« (Bartos et al. 1993: 27). Drugi intervjuisani je još eksplicitnije odbio gej identitet:

»Ja, takođe, nisam stvarno gej. Gej seks je nešto što upražnjavam dva-tri puta nedeljno. To je sasvim mali deo mog vremena. Ako pogledamo vreme koje utrošim na traženje muškaraca i seks sa njima, to bi bilo svega jedan do dva sata nedeljno. Ostatak vremena sam heteroseksualac, oženjen, porodičan čovek. (ibid. 29)«

Da li je žena koja se identifikuje kao lezbejka, ali je trenutno u seksualnoj vezi sa muškarcem, homoseksualna osoba (Kalifia (Califia), 1983; Klauzen (Clausen), 1990)? Kojom seksualnom kategorijom bi se mogla opisati žena koja je trenutno u seksualnoj vezi sa samo-identifikovanim gej muškarcem

(Shramm-Evans, 1993)? Da li je moguće biti homoseksualac, a nemati seksualne odnose ili pak nemati nameru da se imaju seksualni odnosi? Ta pitanja postaju sve komplikovanija kada se pokrenu u svetlu istorijskih ili kulturnih varijacija koje oživljavaju raspravu o tome da li je »homoseksualnost« konstantan termin u radikalno drugačijim kontekstima. Upravo to se pita Dejvid Helperin (1990: 46):

Da li »pederast«, odrasli muškarac u klasičnoj Grčkoj, oženjen, iako povremeno uživa u seksualnoj penetraciji muških adolescenata *ima istu seksualnu orijentaciju* kao i 'berdaš'¹ (američki domorodac, Indijanac) odrasli muškarac koji od detinjstva preuzima neke ženske aspekte i redovno ga penetriraju odrasli muškarci sa kojima je oženjen u javnoj, društveno sankcionisanoj ceremoniji? Da li ovaj poslednji *ima istu seksualnu orijentaciju* kao član plemena iz Nove Gvineje, ratnik, koji počevši od osme, pa sve do svoje petnaeste godine svakodnevno oralno prima spermu starijih mladića i koji će se, nakon što godinama svoju spermu bude davao mlađima od sebe, oženiti odraslom ženom i imati vlastitu decu? Da li bilo koja od ove tri osobe *ima istu seksualnu orijentaciju* kao i moderni homoseksualac? (italik u izvornom tekstu)

Rasprave o tome šta konstituše homoseksualnost mogu se u izvesnoj meri razumeti u smislu pregovaranja između takozvanih esencijalističkih i konstruktivističkih pozicija. Dok esencijalisti identitet smatraju prirodnim, čvrstim i urođenim, konstruktivisti pretpostavljaju da je identitet fluidan, da je učinak društvenih uslovljavanja i dostupnih kulturnih modela samorazumevanja. »Esencijalisti smatraju da seksualna orijentacija neke osobe ne zavisi od kulture, da je objektivno i urođeno svojstvo«, piše Edvard Stejn (Edward Stein, 1992b: 325), »dok društveni konstruktivisti misle da ona zavisi od kulture, da je relaciona i možda ne-objektivna«. Esencijalisti pretpostavljaju da homoseksualnost postoji kao univerzalna pojava u

¹* berdache – izvorno, pripadnik (rede pripadnica) severnoameričkih plemena koji nosi žensku odeću, preuzima žensku rodnu ulogu i seksualnu funkciju i kao takav biva prihvaćen u svom plemenu. Reč je francuskog porekla, inače izvedenica od španskog *berdaxa* ili *berdaja* (označava dečaka ili adolescenta kojeg odrasli muškarac drži kao roba ili milosnika). Navedeno prema, Dajana Fas „Unutra/Izvan, *gej i lezbejska hrestomatija*“, Centar za ženske studije, Beograd, 2003. prev. i pojmovnik prir. Adrijana Zaharijević (*Prim. prev.*)

vremenu koja ima vlastitu marginalizovanu, iako kontinuiranu i koherentnu istoriju. Konstruktivisti, naprotiv, pretpostavljaju da s obzirom na to da istopolni seksualni činovi imaju različito kulturno značenje u različitim istorijskim kontekstima, oni nisu identični u svim vremenima i na svim prostorima. Konstruktivisti, na primer, ne pretpostavljaju da muškarac sam sebe laže i vara kada kaže: »nisam gej. Da sam gej, poljubio bih muškarca s kojim imam seksualni odnos. Ja nikada ne ljubim muškarca« (Bartos et.al.1993: 29). Oni bi radije pretpostavili da različita značenja mogu da se pripisuju istim seksualnim činovima; štaviše, tvrdili bi da »identitet« nije demonstrativna empirijska kategorija nego da je proizvod procesa identifikacije. Iako se esencijalizam i konstruktivizam najčešće razumevaju kao suprotstavljene kategorije, važno je setiti se da među njima postoje mnogo složenije relacije nego što to njihova suprotstavljenost sugerise. Među njima postoji određena koincidencija (Fas, 1981: 1-21) i ne predstavljaju sinonime za druge binarizme s kojima su u vezi, poput recimo, determinizma i volutarizma (Stein, 1992).

Često se pretpostavlja da je esencijalističko razumevanje homoseksualnosti konzervativno, ako ne i reakcionarno po svojim posledicama, dok konstruktivističko razumevanje homoseksualnosti pristaje na progresivne ili čak radikalne strategije. Međutim, mnogo je tačnije reći da priroda političke intervencije nije nužno determinisana pretpostavkom bilo koje od ovih pozicija. Esencijalističko tvrđenje da su neki ljudi rođeni kao homoseksualci bilo je korišćeno u anti-homofobičnim pokušajima da se osigura priznanje homoseksualaca na osnovu građanskih prava; s druge strane, konstruktivističko gledište, po kojem je homoseksualnost na ovaj ili onaj način stečena, ide rame uz rame sa homofobičnim pokušajima da se ukaže na to da homoseksualna orijentacija može biti, i da bi trebalo da bude korigovana. Kombinaciju ove dve pozicije često su istovremeno podržavale kako homofobične tako i anti-homofobične grupe.

Razmotrimo noviji primer – kontroverzno osnivanje Međunarodne heteroseksualne fondacije sa sedištem u Kvinslendu čiji je "cilj da promoviše heteroseksualnost kao jedini životni stil za tinejdžere« (Gurvič (Gurvich), 1995: 2). Objasnivši potrebu za takvom fondacijom, njen predstavnik, g-din Kris Pikering (Kris Pickering) osvrnuo se kako na esencijalističke tako i na konstruktivističke modele homoseksualnosti, i kazao: »da se samo mali

procenat homoseksualaca smatra genetskim homoseksualcima, a da većinu čine psihološki homoseksualci, kao i da su takav životni stil izabrali usled lošeg iskustva sa predstavnicama suprotnog pola, a pod uticajem propagande koja promoviše homoseksualnost« (ibid.). Viktorijanski savet za AIDS, oštro se usprotivio opisu heteroseksualaca kao »stvarnih ljudi« koji je dala Međunarodna heteroseksualna fondacija (ibid.). A ipak je jedan od govornika, gospodin Erik Tajmvel (Eric Timewell) je suprotstavljenost ove fondacije i konstruktivizmu i esencijalizmu uobličio na sličan način: «U dobi od jedanaest godina seksualna opredeljenja ljudi uglavnom su se već uspostavila bez obzira na to da li oni to znaju ili ne« (ibid.). Dok Tajmvel smatra da konstruktivistički i esencijalistički modeli u seksualnom razvoju bilo koje individue rade naizmenično, Piking smatra da oni operišu simultano u celokupnoj populaciji: »Ljudi mogu da se uzdrže od toga da postanu homoseksualci, osim veoma malog procenta« (ibid.). Suprotstavljajući se međusobno po ovom pitanju, svako koristi kombinaciju esencijalističkih i konstruktivističkih pretpostavki kako bi izneo svoju tezu.